

Obsah

Obsah elektronické přílohy na DVD	9
Předmluva	11
1 Lineární kmitání	13
1.1 Kmitání, oscilátory	13
1.2 Volné kmity netlumených lineárních oscilátorů	16
1.2.1 Lineární pružinový mechanický oscilátor	16
1.2.2 Torzní oscilátor	17
1.2.3 Elektromagnetický oscilátor	17
1.3 Řešení pohybové rovnice harmonického oscilátoru	18
1.4 Řazení pružin	20
1.4.1 Paralelní řazení	20
1.4.2 Sériové řazení	21
1.5 Energie mechanických harmonických kmitů	22
1.5.1 Výpočet mechanické energie oscilátoru	22
1.5.2 Energetická metoda řešení volných kmitů mechanického oscilátoru	23
1.5.3 Aplikace energetické metody	26
1.6 Volné kmity tlumených lineárních oscilátorů	32
1.6.1 Tlumený mechanický oscilátor	32
1.6.2 Tlumený elektromagnetický oscilátor	32
1.6.3 Elektromagnetický oscilátor z hlediska energie	33
1.6.4 Řešení pohybové rovnice tlumených oscilátorů	33
1.6.5 Disipace energie tlumeného oscilátoru	36
1.6.6 Oscilátor tlumený smykovým třením	38
1.7 Nucené kmity oscilátorů	39
1.7.1 Pohybová rovnice nucených kmitů oscilátorů	39
1.7.2 Řešení pohybové rovnice nucených kmitů	40
1.7.3 Stav rezonance	42
1.8 Elektro-mechanická analogie	44
1.9 Kmity dvou sprzęžených mechanických oscilátorů	45
1.9.1 Pohybová rovnice a její řešení	45
1.9.2 Základní (normální) kmity sprzęžených oscilátorů	47
1.9.3 Variantní řešení pohybové rovnice	49
1.10 Kmity vázaných elektromagnetických oscilátorů	51
1.10.1 Vazby oscilátorů	51

1.10.2	Řešení kmitů oscilátorů s induktivní vazbou	52
1.11	Volné kmity soustav o n stupních volnosti	53
1.12	Symbolické znázornění kmitů	54
1.12.1	Vektorová interpretace kmitů	54
1.12.2	Znázornění kmitů komplexními čísly	55
1.13	Superpozice kmitů	57
1.14	Superpozice dvou kmitů o stejném směru	58
1.14.1	Harmonické kmity o stejné frekvenci	58
1.14.2	Harmonické kmity o různých frekvencích	60
1.15	Superpozice dvou vzájemně kolmých kmitů	62
1.15.1	Harmonické kmity o stejné frekvenci	62
1.15.2	Harmonické kmity o různých frekvencích	63
1.16	Harmonická analýza	65
1.17	Úlohy ke kapitole 1	70
2	Nelineární a samobuzené kmitání	79
2.1	Vznik a klasifikace nelineárního kmitání	79
2.2	Nelinearita direkční síly	80
2.3	Vlastnosti vlastního kmitání nelineárních oscilátorů	83
2.3.1	Symetrická direkční síla	83
2.3.2	Asymetrická direkční síla	84
2.4	Vlastnosti nuceného kmitání nelineárních oscilátorů	86
2.5	Samobuzené kmitání	88
2.6	Příklady samobuzených oscilátorů	89
2.7	O energii a stabilitě samobuzeného kmitání	92
2.8	Karmánovy víry v tekutinách a samobuzené kmitání	96
2.9	Elektromagnetické samobuzené generátory	104
2.9.1	Přehled generátorů	104
2.9.2	Samobuzené elektromagnetické oscilátory	104
2.9.3	Kmitání van der Polova oscilátoru	108
2.9.4	Relaxační generátory	110
2.10	Oscilace jako univerzální dynamický jev	113
2.10.1	Obecné vlastnosti dynamických systémů	113
2.10.2	Oscilace v chemických soustavách	115
2.10.3	Oscilace v biologických soustavách	116
2.10.4	Oscilace v sociálních a ekonomických systémech	119
3	Registrace a měření kmitů	121
3.1	Registrační systémy pro kmitání	121
3.2	Pasivní snímače mechanických kmitů	124
3.2.1	Odporový snímač kmitů	124

3.2.2	Odporové tenzometry	125
3.2.3	Induktivní snímač kmitů	128
3.2.4	Kondenzátorový snímač kmitů	129
3.3	Aktivní snímače mechanických kmitů	130
3.3.1	Elektrodynamický snímač kmitů	130
3.3.2	Piezoelektrické snímače kmitů a tlaku	131
3.4	Měření frekvence kmitů	132
3.5	Harmonická analýza tónu na počítači	134
3.6	Seismický snímač kmitů	137
3.7	Observatorní seismologie	140
3.7.1	Seismické signály a seismická pozorování	140
3.7.2	Elektromechanické kyvadlové seismometry	142
3.7.3	Širokopásmové zpětnovazební seismometry	146
3.7.4	Seismické stanice České republiky	149
4	Vlnění	151
4.1	Vznik vlnění a jeho druhy	151
4.2	Postupné vlnění v jednorozměrném kontinuu	153
4.2.1	Rovnice postupného vlnění	153
4.2.2	Fáze harmonické vlny, fázová rychlost	155
4.3	Superpozice dvou vlnění, grupová rychlost	157
4.4	Vlnová rovnice pro jednorozměrné kontinuum	160
4.5	Šíření podélných postupných vln v tyči	162
4.6	Šíření postupných vln v tekutinách	163
4.6.1	Kapalina	164
4.6.2	Plyn	165
4.7	Šíření torzních a příčných postupných vln v tyči	166
4.8	Šíření příčných postupných vln ve struně	166
4.9	Šíření postupných elektromagnetických vln ve dvou vodičovém vedení	168
4.10	Stojaté vlnění v jednorozměrném kontinuu	171
4.10.1	Odraz vlnění	171
4.10.2	Interference vlnění po odrazu na volném konci	173
4.10.3	Interference vlnění po odrazu na pevném konci	173
4.11	Podélné stojaté vlnění na tyči	175
4.11.1	Oba konce tyče jsou pevné	175
4.11.2	Oba konce tyče jsou volné	176
4.11.3	Jeden konec volný, druhý pevný	177
4.12	Stojaté vlnění v plynovém sloupci	178
4.13	Příčné stojaté vlnění na struně	179
4.14	Stojaté elektromagnetické vlnění na dvou vodičovém vedení	180

4.14.1	Odraz vlnění	180
4.14.2	Vedení s otevřeným koncem	180
4.14.3	Vedení s oběma otevřenými konci	182
4.15	Elektromagnetické vlnění na otevřeném vedení, dipól jako anténa	183
4.16	Šíření vlnění v prostoru	184
4.16.1	Rovnice postupného vlnění	184
4.16.2	Vlnová rovnice	185
4.17	Huygensův princip	186
4.18	Jevy provázející šíření vlnění	188
4.18.1	Odraz a lom vlnění	188
4.18.2	Stín a ohyb vlnění	189
4.18.3	Interference vlnění	190
4.19	Dopplerův jev	191
4.19.1	Zdroj vlnění se pohybuje vzhledem k zemi, pozorovatel je v klidu	191
4.19.2	Zdroj vlnění je v klidu vzhledem k zemi, pozorovatel se pohybuje	193
4.19.3	Zdroj vlnění i pozorovatel se pohybuje vzhledem k zemi	193
4.19.4	Zdroj vlnění, pozorovatel i prostředí se pohybuje vzhledem k zemi	193
4.19.5	Relativistický Dopplerův jev	194
4.20	Intenzita vlnění	196
4.21	Seismické vlnění	198
4.21.1	Elastické vlny v neomezeném prostředí	198
4.21.2	Seismické vlny a jejich šíření	200
4.21.3	Účinky seismického vlnění	204
4.22	Úlohy ke kapitole 4	206

5 Akustika 209

5.1	Členění akustiky	209
5.2	Zvuk, jeho vlastnosti a zdroje	209
5.3	Fyzikální akustika	211
5.3.1	Akustická výchylka a rychlost	211
5.3.2	Akustický tlak	212
5.3.3	Akustický výkon a akustická intenzita	213
5.3.4	Akustická impedance, Ohmův zákon akustiky	214
5.3.5	Objemová hustota akustické energie	214
5.4	Fyziologická akustika	215
5.4.1	Sluchový orgán	215
5.4.2	Hladiny akustické intenzity a hlasitosti	216

5.4.3	Audiometrie a měření hlasitosti	222
5.5	Hudební akustika	227
5.5.1	Tón – jeho výška a barva	227
5.5.2	Hudební stupnice	227
5.6	Prostorová akustika	232
5.6.1	Akustika exteriéru	232
5.6.2	Akustika interiéru	233

Řešení úloh	237
-------------	-----

Literatura	245
------------	-----

Obsah elektronické přílohy na DVD

1. *Kmitání a vlnění* – text učebnice Bohumila Vybírala ve formátu PDF, 248 str.
2. Numerické řešení pohybových rovnic kmitů v programu EXCEL – popis a příklady
3. Numerické řešení pohybové rovnice kmitů matematického kyvadla při konečných výchylkách v programu EXCEL – popis a graf závislosti periody na amplitudě
4. Superpozice dvou kmitů o stejném směru na PCi – popis a příklady
5. Superpozice dvou vzájemně kolmých kmitů na PC – popis a příklady
6. Generování nesinusových kmitů na PC – popis a příklady
7. Harmonická analýza na PC užitím *rychle Fourierovy transformace (Fast Fourier Transform: FFT)* – příklady použití programu FFT
8. Visuté mosty (pojednání s popisem tří mostů: * *most Golden Gate* – technický div světa, * *most Akaši-Kaikjó* – nejdelší visutý most světa, * *Tacoma Bridge* – havarovaný most při samobuzeném kmitání)
9. Kmitání visutého mostu Tacoma: o Popis konstrukce, dynamické situace, havárie a obnovy mostu. * Vědecké pojednání: K. Y. Billan, R. H. Scanian: Resonance, Tacoma Narrows bridge, and undergraduate physics textbooks. *Am. J. Phys.* **59** (2), February 1991, s. 118 -124. * Videozáznam zřícení mostu při samobuzeném kmitání v roce 1940
10. Měření frekvence a frekvenčního spektra akustických zdrojů na PC s využitím programu *Visual Analyser* – popis a příklady